

คำนำสำนักพิมพ์

มนุษย์ทุกคนกลับมีสัญชาตญาณของการกลัวตายเป็นพื้น แต่การตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว

แท้จริงแล้วสิ่งที่ควรกลัวที่สุดคือ “การเกิด” เพราะเกิดเมื่อไร ก็เป็นทุกข์ทุกที

หนังสือ ตายก่อนตาย นี้เป็นธรรมคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุที่แนะนำวิธีการดับไม่เหลือ คือดับกิเลสความยึดมั่นถือมั่น หรือความมีตัวกู ของกู ให้หมดสิ้นไปก่อนที่จะดับจิตดับร่างกาย เมื่อไรที่ดับไม่เหลือเชื้อเกิดอีกต่อไป นั้นแหละจึงได้ชื่อว่า ตายก่อนตาย ลีนกิเลส ลีนทุกข์ เข้าถึงนิพพาน

สำนักพิมพ์ขอขอบคุณธรรมทานมูลนิธิที่อนุญาตให้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดประโยชน์สูงสุดจากการเข้าใจหลักคิดและแนวทางการปฏิบัติ ทั้งต่อตนเองและคนในวงกว้าง

สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ

เมษายน ๒๕๖๒

ดื่บไม่เหลือ

ความดื่บไม่เหลือที่สมบูรณ์
ด้วยสติปัญญา

ดื่บไม่เหลือ

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

ธรรมเทศนาที่ยังเป็นเพียงคำสอนอยู่นั้น ยังช่วยใครไม่ได้ ถ้าเมื่อใดคำสั่งสอนนั้นๆ มีผู้เห็นด้วย แล้วพากันทำตาม เมื่อนั้น คำสั่งสอนเหล่านั้นก็จะกลายรูปเป็นองค์พระธรรม ซึ่งสามารถ คຸ້ມครองผู้เห็นจริง แล้วปฏิบัติตามได้ เหมือนเครื่องกั้นฝนใหญ่ๆ ช่วยคຸ້ມฝนให้ในฤดูฝน

เรื่องความดับไม่เหลือนั้น มีวิธีปฏิบัติเป็น ๒ ชนิด คือ ตามปกติขอให้มีความดับไม่เหลือแห่งความรู้สึก ยึดถือ “ตัวกู” หรือ “ของกู” อยู่เป็นประจำ นຶ່ງอย่างหนึ่ง

อีกอย่างหนึ่ง หมายถึง เมื่อร่างกายจะต้องแตกดับไปจริง ๆ ขอให้ปล่อยทั้งหมด รวมทั้งร่างกาย ชีวิต จิตใจ ให้ดับเป็นครั้งสุดท้าย ไม่มีเชื้ออะไรเหลืออยู่ หวังอยู่สำหรับการเกิด มีตัวเราขึ้นมาอีก

ฉะนั้น ตามปกติประจำวัน ก็ใช้อย่างแรก, เมื่อถึงคราวจะแตกดับทางร่างกายก็ใช้อย่างหลัง ในกรณีที่ประสบอุบัติเหตุ ไม่ตายทันที มีความรู้สึกเหลืออยู่บ้างชั่วขณะ ก็ใช้อย่างหลัง ถ้าสิ้นชีวิตไปอย่างกะทันหัน ก็หมายความว่าดับไปในความรู้สึกตามวิธีอย่างแรกอยู่ในตัว และเป็นอันว่ามีผลคล้ายกัน คือไม่มีความอยากเกิดอีกนั่นเอง

วิธีปฏิบัติอย่างที่ ๑ ที่ให้ทำเป็นประจำวันนั้น หมายความว่า

มีเวลาว่างสำหรับทำจิตใจเมื่อไร ก่อนนอนก็ดี ตื่นนอนใหม่ก็ดี ให้สำรวจจิตเป็นสมาธิ ด้วยการกำหนดลมหายใจ (หรืออะไรก็ได้แล้วแต่ถนัด) พอสมควรก่อน แล้วจึงพิจารณาให้เห็นความที่สิ่งทั้งหลายทั้งปวงทุกสิ่ง ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเราหรือเป็นของเราแม้แต่สักอย่างเดียว เป็นเรื่องอาศัยกันไปในการเวียนว่ายตายเกิดเท่านั้นเอง ยึดมั่นในสิ่งใดเข้าก็เป็นต้องทุกข์ทันทิและทุกสิ่ง

การเวียนว่ายตายเกิดนั้นเล่า ก็คือ การทนทุกข์ทรมานโดยตรง เกิดทุกข์ที่เป็นทุกข์ทุกที เกิดทุกข์ชนิด เป็นทุกข์ทุกชนิด ไม่ว่าจะเกิดเป็นอะไรก็เป็นทุกข์ไปตามแบบของการเกิดเป็นอย่างนั้น เกิดเป็นแม่ ก็ทุกข์อย่างแม่, เกิดเป็นลูก ก็ทุกข์อย่างลูก, เกิดเป็นคนรวย ก็ทุกข์อย่างคนรวย, เกิดเป็นคนจน ก็ทุกข์อย่างคนจน, เกิดเป็นคนดี ก็ทุกข์อย่างคนดี, เกิดเป็นคนชั่ว ก็ทุกข์อย่างคนชั่ว, เกิดเป็นคนมีบุญ ก็ทุกข์ไปตามประสาคนมีบุญ, เกิดเป็นคนมีบาป ก็ทุกข์ไปตามประสาคนมีบาป ฉะนั้นผู้ไม่เกิดเป็นอะไรเลย คือ “ดับไม่เหลือ” ไม่ได้

แต่ที่นี้ สำหรับการเกิด หรือคำว่า “เกิด” นั้น อย่าหมาย
เพียงการเกิดจากท้องแม่ ที่แท้มันหมายถึงการเกิดของจิต
คือของความรู้สึกที่รู้สึกขึ้นมาคราวหนึ่ง ๆ ว่ากูเป็นอะไร เช่น
เป็นแม่ เป็นลูก เป็นคนจน เป็นคนมี คนสวย คนไม่สวย
คนมีบุญ คนมีบาป เป็นต้น ซึ่งนี่แหละเรียกว่าความยึดถือ
หรืออุปาทานว่า “ตัวกู” เป็นอย่างไร “ของกู” เป็นอย่างไร ตัวกู
หรือของกูอย่างนี้ที่กล่าวนี้ เรียกว่าอุปาทาน มันเกิดจากท้องแม่
ของมัน คือ อวิชชา มันเกิดวันหนึ่งไม่รู้ก็ลืมครั้งก็ร้ายครั้ง
หรือไม่รู้ก็ชาตินั้นเอง เกิดทุกคราวเป็นทุกข์ทุกคราว อย่าง
ไม่มีทางที่จะหลีกเลี่ยง

ทุกคราวที่ตาเห็นรูป หรือหูได้ยินเสียง หรือจมูกได้กลิ่น
หรือลิ้นได้รส หรือกายได้สัมผัสผิวหนัง หรือจิตมันปรุงเรื่อง
เก่า ๆ เป็นความคิดเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมาเองก็ตาม ถ้าควบคุม
ไว้ไม่ดีแล้ว “ตัวกู” เป็นได้โผล่หรือเกิดขึ้นมาทันที และต้องทุกข์
ทันทีที่ตัวกูโผล่ขึ้นมา

ฉะนั้นจงระวัง อย่าปล่อยให้ “ตัวกู” โผล่หัวออกมาจากท้อง
แม่ของมันเป็นอันตราย เพียงแต่ตาเห็นรูป หรือหูได้ยินเสียง
เป็นต้น แล้วเกิดสติปัญญาว่าควรจัดการอย่างไรก็จัดไปหรือ
นิ่งเสียก็ได้ อย่างนี้ไม่เป็นไร ขออย่างเดียวอย่าให้ “ตัวกู”
ถูกปรุงขึ้นมาจากตัณหาหรือเวทนา อันเกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่ได้เห็น
หรือว่าได้ยิน เป็นต้นนั้น อย่างนี้เรียกว่า “ตัวกู” ไม่เกิด คือ
ไม่มีชาตินั่นเอง เมื่อไม่เกิด ก็ไม่ตาย หรือไม่ทุกข์อย่างใดทั้งสิ้น
นี่แหละ คือข้อที่บอกให้ทราบว่าการเกิดนั้นไม่ใช่หมายถึง
การเกิดจากท้องแม่ ทางเนื้อหนังโดยตรง แต่มันหมายถึง
การเกิดทางจิตใจ “ตัวกู” ที่เกิดจากแม่ของมันคืออวิชชา

การ “ดับไม่เหลือ” ในที่นี้ก็คืออย่าให้ตัวกูดังกล่าวนั้นเกิด
ขึ้นมาได้นั่นเอง เมื่อแม่ของมันคืออวิชชา ก็ให้ฆ่าแม่ของมัน
เสียด้วยวิชาหรือปัญญาที่รู้ว่า “ไม่มีอะไรควรยึดมั่นถือมั่น”
นั่นเอง หรืออีกอย่างหนึ่งก็ว่ามันเกิดได้เพราะเราเผลอสติ ฉะนั้น
เราอย่าเผลอสติเป็นอันตราย

ถ้าเป็นคนขี้มักเฟลอสติ ก็จงแก้ด้วยความเป็นผู้รู้จักอาย รู้จักกลัวเสียบ้าง โดยอายว่า การที่ปล่อยให้เป็นอย่างนั้นๆ มันเป็นคนสารเลว ยิ่งกว่าไพร่หรือขี้ข้าสกุลเสียอีก ไม่สมควรแก่เราเลย

ที่ว่ารู้จักกลัวเสียบ้างนั้น หมายความว่า มันไม่มีอะไรที่น่ากลัวไปกว่าความเกดชนิดนี้แล้ว มันยิ่งกว่าตกนรกหรืออะไรทั้งหมด เกิดขึ้นมาทีไรเป็นสูญคน เสียคน ไม่มีอะไรเหลือ เมื่อมีความอายและความกลัวอย่างนี้บ่อยๆ แล้ว สติมันจะไม่กล้าเฟลอของมันเอง การปฏิบัติก็จะดีขึ้นตามลำดับ จะเป็นผู้ที่มีการ “ดับไม่เหลือ” อยู่เป็นประจำ

ทุกคำเข้าเข้านอน ต้องมีการคิดบัญชีเรื่องการดับไม่เหลือนี้ ให้รู้รายรับรายจ่ายไว้เสมอไป ชื่อนี้มีอานิสงส์สูงไปกว่าการไหว้พระสวดมนต์ หรือทำสมาธิเฉยๆ

เรื่องเกี่ยวกับดับไม่เหลือทำนองนี้ ไม่เกี่ยวกับการเพ่งหรือ
หลับตาเห็นสีเห็นดวงอะไรที่แปลก ๆ เป็นทำนองปาฏิหาริย์หรือ
ศักดิ์สิทธิ์ แต่เกี่ยวกับสติปัญญาหรือสติสัมปชัญญะโดยตรง
เท่านั้น อย่างมากที่สุดที่มันจะสำแดงออกก็เพียง ถ้ามีสติ
สมบูรณ์จริงๆได้ที่ เต็มที่แล้ว ก็จะสำแดงออกมาเป็นความ
เบากายเบาใจ สบายกายสบายใจอย่างที่บอกไม่ถูกเท่านั้นเอง
ก็อย่านึกถึงเรื่องนี้จะดีกว่า เพราะจะกลายเป็นที่ตั้งของอุปาทาน
อันใหม่ขึ้นมา แล้วมันก็จะดับไม่ลง และมันจะ “เหลือ” อยู่เรื่อย
คือ เกิดเรื่อยทีเดียว, เดี่ยวจะได้กลุ่มกันใหญ่และยิ่งไปกว่าเดิม

พวกที่ทำวิปัสสนาไม่สำเร็จ ก็เป็นเพราะคอยจับจ้องเอา
ความสุขอยู่เรื่อยไป มุ่งนิพพานตามความยึดถือของตนรำไป
มันก็ดับไม่ลงหรือนิพพานจริงๆไม่ได้ มีตัวกูเกิดในนิพพาน
แห่งความยึดมั่นถือมั่นของตนเองเสียเรื่อย ฉะนั้นถ้าจะภาวนา
บ้างก็ต้องภาวนาว่า ไม่มีอะไรที่ควรยึดมั่นถือมั่น แม้แต่สิ่งที่
เรียกว่านิพพานนั่นเอง

“สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินเวสยา
สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น”

สรุปความว่า ทุกคำเข้าก่อนเข้านอน ต้องทำความแจ่มแจ้ง
เรื่องความไม่ยึดมั่นถือมั่น ให้แจ่มกระจ่างอยู่เสมอจนเคยชิน
เป็นนิสัย จนหากบังเอิญตายไปในเวลาหลับก็ยังมีหวังที่จะไม่
เกิดขึ้นอีกต่อไป

มีสติปัญญาอยู่เรื่อย อย่าให้อุปาทานว่า “ตัวกู” หรือ
“ของกู” เกิดขึ้นมาได้เลยในทุกๆ กรณี ทั้งกลางวัน กลางคืน
ทั้งตื่นและหลับ นี่เรียกว่าเป็นอยู่ด้วยความดับไม่เหลือ หรือ
ความไม่มีตัวตน มีแต่ธรรมะอยู่ในจิตที่ว่างจากตัวตนอยู่เสมอไป
เรียกว่าตัวตนไม่ได้เกิดและมีแต่การดับไม่เหลืออยู่เพียงนั้น
ถ้าเผลอไปก็ตั้งใจทำใหม่เรื่อย ไม่มีการท้อถอยหรือเบื่อหน่าย

ในการบริหารใจเช่นนี้ก็เช่นเดียวกับเราบริหารกายอยู่ตลอดเวลาเหมือนกัน ให้ทั้งกายและใจได้รับการบริหาร ที่ถูกต้องคู่กันไปดังนี้ ในทุกกรณีที่ทำอยู่ทุกลมหายใจเข้าออกเป็นอยู่ด้วยปัญญาไม่มีความผิดพลาดเลย

ที่นี้ก็มาถึง **วิธีปฏิบัติที่ ๒** คือในเวลาจนเจียนจะดับจิตนั้น อยากรจะกล่าวว่ามันง่ายเหมือนตกกระไดแล้วพลอยกระโจน มันยากอยู่ตรงที่ไม่กล้าพลอยกระโจน ในเมื่อพลัดตกกระได มันจึงเจ็บมาก เพราะตกลงมาอย่างไม่เป็นท่าเป็นทาง ไหนๆก็เมื่อร่างกายนี้มันอยู่ต่อไปอีกไม่ได้แล้ว จิตหรือเจ้าของบ้านก็พลอยกระโจนตามไปเสียด้วยก็แล้วกัน ให้ปัญญามันกระจ่างแจ่มขึ้นมา ในขณะที่นั้นว่า ไม่มีอะไรที่น่าจะกลับมาเกิดใหม่ เพื่อเอา เพื่อเป็น เพื่อหวัง อะไรอย่างใดต่อไปอีก หยุด สิ้นสุด ปิดฉากสุดท้ายกัน เสียที เพราะไปแตะเข้าที่ไหนมีแต่ทุกข์ทั้งนั้น ไม่ว่าจะไปเกิดอะไร เข้าที่ไหน หรือได้อะไรที่ไหนมา จิตหมดที่หวังหรือความหวัง ละลาย ไม่มีที่จอด มันจึงดับไปพร้อมกับกาย อย่างไม่มีเชื้อเหลือ มาเกิดอีก สิ่งที่เราเรียกว่าเชื้อ ก็คือความหวัง หรือความอยาก หรือความยึดมั่นถือมั่นอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั่นเอง

หรือสมมติว่า ถูกควายขวิดจากข้างหลัง หรือรถยนต์ทับ หรือตึกพังทับ ถูกลอบยิง หรือถูกระเบิดชนิดไหนก็ตาม ถ้ามีความรู้สึกเหลืออยู่แม้สักครึ่งวินาทีก็ตาม จงโน้มจิตไปสู่ความดับไม่เหลือ หรือทำความดับไม่เหลือเช่นว่านี้ให้แจ่มแจ้งขึ้นใจ (เหมือนที่เคยฝึกอยู่ทุกคำเช้าเช้านอน) ขึ้นมาในขณะนั้นแล้ว ให้จิตดับไป ก็เป็นการเพียงพอแล้วสำหรับการ “ตกกระไดพลอยโจน” ไปสู่ความดับไม่มีเชื้อเหลือ

ถ้าหากจิตดับไปแล้ว โดยไม่มีเวลาเหลืออยู่สำหรับให้รู้สึก ได้ดั่งว่า ก็แปลว่าถือเอาความดับไม่เหลือ ที่เราพิจารณา และมุ่งหมายอยู่เป็นประจำใจทุกคำเช้าเช้านอนนั่นเอง เป็นพื้นฐานสำหรับการดับไป มันจะเป็นการดับไม่เหลืออยู่ดี ไม่เสียท่าที่แต่ประการใด อย่าได้เป็นห่วงเลย

ถ้าป่วยด้วยโรคที่เจ็บปวด หรือทรมานมาก ก็ต้องทำจิต
แบ่งรับว่าที่ยังเจ็บมากปวดมากนี้แหละ มันจะได้ดับไม่เหลือ
เร็วเข้าอีก เราชอบใจความเจ็บปวดเสียอีก เมื่อเป็นดังนี้ ปิติ
ในธรรมก็จะข่มความรู้สึกปวดนั้นไม่ให้ปรากฏ หรือปรากฏ
แต่น้อยที่สุด จนเรามีสติสมบูรณ์อยู่ดังเดิม และเยาะเย้ยความ
เจ็บปวดได้

ถ้าป่วยด้วยโรคเช่นอัมพาต และต้องดับด้วยโรคนั้น ก็ให้
ถือว่า ตัวเราลิ้นสุดไปตั้งแต่ขณะที่โรคนั้นทำให้หมดความรู้สึก
นั้นแล้ว ที่เหลือนอนตาปริบๆ อยู่นี้ไม่มีความหมายอะไร ทั้งนี้
เพราะว่าจิตของเราได้สมัครน้อมไปเพื่อความดับไม่เหลือเสร็จสิ้น
แล้วตั้งแต่ก่อนล้มเจ็บเป็นอัมพาต หรือตั้งแต่ความรู้สึกยังดี ๆ
อยู่ในการเป็นอัมพาตตลอดเวลาที่มีความรู้สึก ครั้นหมดความรู้สึก
แล้วมันก็หาเป็นตัวตนอะไรที่เป็นตัวกูหรือของกูที่ไหนไม่ อย่าได้
คิดเผื่อให้มากไปด้วยความเขลาของตัวเองเลย

ยังดี ๆ อยู่ที่นี่แหละ รีบทำความดับไม่เหลือเสียให้สมบูรณ์ ด้วยสติปัญญาเถิด มันจะรับประกันได้ไปถึงเมื่อเจ็บ แม้ในกรณีที่เป็นโรคอัมพาตดังกล่าวแล้ว ไม่มีทางที่จะพ่ายแพ้ หรือเสียท่าเสียทีแก่ความเจ็บแต่ประการใดเลย เพราะเราทำลาย “ตัวกู” ให้หมดความเกิดเสียแล้ว ตั้งแต่เมื่อร่างกายยังสบาย ๆ อยู่นั่นเอง นี่เรียกว่าดับหมดแล้วก่อนตาย

สรุปความในที่สุด วิธีปฏิบัติทั้ง ๒ ชนิด ก็คือ จงมีจิตที่มีปัญญาแท้จริง มองเห็นอยู่ว่าไม่มีอะไรที่ควรยึดมั่นถือมั่นแม้แต่สักสิ่งเดียว

ในจิตที่ว่างจากความยึดมั่นถือมั่นโดยสิ้นเชิงอย่างนี้แหละ ไม่มี “ตัวกู” หรือ “ของกู” มีแต่ธรรมะที่เป็นความหลุดพ้นอย่าง สมบูรณ์ ซึ่งเราจะสมมติเรียกว่า พระรัตนตรัย หรือมรรค ผล นิพพาน หรืออะไรที่เป็นยอดปรารถนาของคนยึดมั่นถือมั่นนั้น ได้ทุกอย่าง แต่เราไม่ยึดมั่นถือมั่นด้วยอุปาทานในสิ่งเหล่านั้น เลย จึงดับไม่เหลือ หรือนิพพานได้สมชื่อ “นิ” แปลว่า ไม่เหลือ “พาน” แปลว่า ไป หรือดับ “นิพพาน” จึงแปลว่า ดับ ไม่เหลือ เป็นสิ่งที่มีลักษณะ ความหมาย การปฏิบัติ และอานิสงส์ อย่างที่ กล่าวมานี้แล้ว

ข้อความทั้งหมดนี้ ยังย่ออยู่มาก แต่ถ้าขยันอ่านและ
พิจารณาอย่างละเอียดไปทุกอักษร ทุกคน ทุกประโยคแล้ว
ก็คงจะพิสดารได้ในตัวมันเอง และเพียงพอแก่การเข้าใจและ
ปฏิบัติ

ฉะนั้นหวังว่า คงจะอ่านจะฟังกันอยู่เป็นประจำ โดยไม่ต้อง
คำนึงว่าที่เหี่ยว ก็จบ จนกว่าจะเป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งด้วยปัญญา
และมั่นคงด้วยสมาธิ นำมาใช้ได้ทันที่ด้วยสติ สมตามความ
ประสงค์ทุกประการ

การเวียนว่ายตายเกิดนั้นเล่า ก็คือ

การทนทุกข์ทรมานโดยตรง

เกิดทุกที เป็นทุกข์ทุกที

เกิดทุกชนิด เป็นทุกข์ทุกชนิด

ทดลองอ่าน

ທດສະວະນ

ທດລອງອ່ານ

หน้าที่ของชีวิต

หน้าจอย่าน

ธรรมกถาหน้าเชิงตะคอน

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

บัดนี้ เป็นโอกาสแห่งการศึกษาจากสุดท้ายสำหรับสิ่งที่มีชีวิต คือบัดนี้ได้มีการแสดงให้เห็นโดยชัดแจ้งว่า ชีวิตนี้จะจบลงอย่างไร ปรากฏการณ์อันนี้ควรจะได้รับ ความสนใจศึกษา ให้เป็นประโยชน์ จึงควรถือว่าเป็นโอกาสสุดท้ายของการศึกษาจากสิ่งที่มีชีวิต

หน้าที่ของสังขาร

ความตายเป็นหน้าที่ของสังขาร สังขารคือสิ่งปรุงแต่งจากเหตุจากปัจจัย เมื่อเหตุปัจจัยบางส่วนหยุดปรุงแต่ง มันก็มีความตายบางส่วนปรากฏออกมาสำหรับสังขารส่วนนั้น จึงถือว่าการตายเป็นหน้าที่ของสังขาร หรือสังขารมีหน้าที่ที่จะต้องตาย ดังนั้นจึงไม่ควรมีความประหลาดใจอะไรในส่วนนี้

หน้าที่ของชีวิต

ส่วนการทำประโยชน์ให้ดีที่สุดที่สุด เป็นหน้าที่ของคนที่มีชีวิตอยู่ คนที่มีชีวิตอยู่จะต้องบำเพ็ญหน้าที่ของตนสืบต่อไป

ในความหมายที่ว่า จะให้ชีวิตนี้มีประโยชน์ที่สุด ส่วนตัวก็ได้รับประโยชน์

ส่วนสังคมในวงแคบ เช่น บ้านเมือง ประเทศชาติ ก็ได้รับประโยชน์

ในวงกว้างที่สุด โลก ก็ควรจะได้รับประโยชน์

แต่ดูจะเป็นคำกล่าวที่ยากที่จะปฏิบัติได้ แต่ก็ควรระลึกนึกไว้ ถ้าคนทุกคนในโลกคิดกันอย่างนี้แล้ว โลกก็จะเป็นโลกที่น่าอยู่ น่าอาศัย ยิ่งกว่านี้

ความปรารถนาของผู้ล่วงลับไปแล้ว

ถ้าเราจะมานึกกันดูว่า ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วนี้ จะขอร้องอะไรแก่เรา เข้าใจว่าเขาจะต้องขอร้องว่า ขอให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นี้ พยายามทำความเป็นมนุษย์ของตนให้เต็ม คือเป็นมนุษย์โดยแท้จริงและเต็มเปี่ยม

มนุษย์ที่เต็มเปี่ยมแห่งความเป็นมนุษย์นั้นก็หมายความว่า เป็นมนุษย์ที่ไม่มีปัญหา มีความเยือกเย็นทั้งในแง่ของวัตถุ ในแง่ของร่างกาย และในแง่ของจิตใจ และมีการสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ โดยแผนการหรือทรัพย์สินที่ตั้งไว้ กำหนดไว้ แต่งตั้งไว้ เพื่อการนั้นโดยเฉพาะ ถ้าเห็นแต่ประโยชน์ของตน ไม่มองเห็นประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์แล้ว ไม่เรียกว่าเป็นมนุษย์ที่เต็มไปได้เลย

มนุษย์ที่เต็มแห่งความเป็นมนุษย์

อีกอย่างหนึ่ง อยากจะพูดว่า มนุษย์ที่เต็มไปด้วยความเป็นมนุษย์นั้น ดูไม่จำเป็นที่ใครจะต้องบำเพ็ญกุศลอุทิศให้ ในความเป็นมนุษย์ที่เต็มนั้น มันมีความดี ความงาม ความถูกต้อง ครบถ้วนอยู่ทุกอย่าง เป็นเหตุเป็นปัจจัยอันบริบูรณ์ที่จะให้เขาได้รับประโยชน์สุขอย่างแท้จริง ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ไม่ใช่พูดอย่างโอหัง แต่พูดอย่างมีเหตุผล หรือตามความเป็นจริงที่จะพูดว่ามนุษย์ที่เต็มแห่งความเป็นมนุษย์ ดูไม่จำเป็นที่ใครจะต้องบำเพ็ญกุศลอุทิศให้

เดี๋ยวนี้เขามัวแต่หลงในประเพณี ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กันเสียเรื่อย จนดูคล้ายๆ กับว่าคงจะหอบหรือหาบเอาไปด้วยไม่ไหว แต่แล้วก็ดูจะยังไม่สำเร็จประโยชน์อะไร เพราะว่าไม่มีคุณธรรมแห่งความเป็นมนุษย์แล้ว ทำอย่างไรเสียมันก็ไปสู่สุคติไม่ได้ นี่เราจึงถือว่ามนุษย์ที่เต็ม ไม่ต้องมีใครทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ก็ได้ ไม่ใช่เป็นการหักทลาย แต่มันเป็นความจริงที่ไม่ใครจะมีใครมอง

หลักการเป็นมนุษย์ที่เต็ม

ที่นี่จะพูดกันสักหน่อยว่า การเป็นมนุษย์ที่เต็มนั้นจะต้อง
ทำอะไรบ้าง ขอร้องให้พิจารณากันให้ดี ๆ ว่า มนุษย์ที่เต็ม
แห่งความเป็นมนุษย์นั้น เขาจะตั้งต้นไปตั้งแต่ความ

เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา

เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์

เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน

เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย

เป็นศาสนิกที่ดีของศาสนา

ครบทั้ง ๕ ประการนี้แล้ว เขาก็เป็นมนุษย์ที่เต็ม

เป็นบุตรที่ดี

ดังนั้น ทุกคนควรจะสำรวจตัวเองว่า เดียวนี้เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดาหรือเปล่า แม้จะอายุมากแต่หัวหงอกแล้ว มันก็ยังมีความเป็นบุตรของบิดามารดาคนใดคนหนึ่งอยู่นั่นเอง แม้ว่าจะล่วงลับไปแล้ว ได้ทำตนให้เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดาหรือเปล่า ได้ทำให้บิดามารดาชื่นอกชื่นใจตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่หรือเปล่า ถ้ายัง มันก็ได้คะแนนศูนย์ในข้อนี้

เป็นศิษย์ที่ดี

ที่นี่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์นั้น ก็หมายความว่า
ครูบาอาจารย์นำไปได้ตามต้องการหรือเปล่า ไปสู่ความดี
ความงาม ความถูกต้อง ยิ่งๆขึ้นไปนั้น ครูบาอาจารย์นำไป
ได้หรือเปล่า ถ้าปรากฏว่านำไปไม่ได้ ก็ไม่เป็นศิษย์ที่ดีของ
ครูบาอาจารย์

เป็นเพื่อนที่ดี

ที่นี่ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนนั้น ได้ช่วยเหลือกันอย่าง
เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือเปล่า ถ้าไม่ได้ช่วยเหลือเพื่อนกัน
อย่างขนาดนั้น ก็ยังไม่เรียกว่าเพื่อนที่ดีของเพื่อน

เป็นพลเมืองที่ดี

เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติหรือเปล่า ข้อนี้ก็พูดกัน
มากแล้ว อยากจะขอย้ำสักหน่อยว่า ถ้าชาติตาย เราตายด้วย
แต่ถ้าเราตาย ชาติไม่จำเป็นต้องตาย เราให้ชาติอยู่อย่างมั่นคง
สำหรับเป็นที่ตั้งแห่งเพื่อนมนุษย์ทุกคน

เป็นศาสนิกที่ดี

ที่นี่ เป็นศาสนิกที่ดีของศาสนาหรือเปล่า คิดดูเถิดว่าได้ใช้เวลากี่เปอร์เซ็นต์ของเวลาที่มีอยู่ สนใจเรื่องของพระศาสนา ใช้เวลากี่เปอร์เซ็นต์ในเรื่องของการทำมาหากิน เรื่องสรวลเสเฮฮา เรื่องความสุขสนุกสนาน

ถ้าพูดกันจริงๆ แล้ว ดูจะไม่ถึง ๐.๕ เปอร์เซ็นต์ หรือบางที ๐.๐๕ เปอร์เซ็นต์เข้าไปอีก ที่สนใจในเรื่องราวของพระศาสนา นอกนั้นเกิน ๙๙ เปอร์เซ็นต์ สนใจเรื่องส่วนตัว ทำงานให้กิเลส ไม่ได้ทำงานให้แก่พระศาสนา ซึ่งเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ถ้าอย่างนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นศาสนิกที่ดีของศาสนา

จึงขอทบทวนอีกครั้งหนึ่งว่า การที่จะเป็นมนุษย์ที่เต็มนั้น ต้องเป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา คือทำให้บิดามารดาชื่นอกชื่นใจ เพราะบุตรคนนี้อยู่ตลอดเวลา

เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ ก็คือครูบาอาจารย์นำไปได้
ตามประสงค์ ศิษย์คนนี้ประสบความสำเร็จสูงสุดของความเป็น
มนุษย์

เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนนั้น ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
ในลักษณะเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย

เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ หมายความว่า เห็นแก่ชาติยิ่งกว่า
เห็นแก่ตัวเอง หรือเห็นแก่พรรคพวกของตัวเอง คนเรามักจะ
เห็นแก่ตัวเอง หรือพรรคพวกของตัวเองมากกว่าเห็นแก่ชาติ

เห็นแก่ศาสนานั้นหมายความว่า เห็นแก่เพื่อนมนุษย์ หรือ
โลกเป็นส่วนรวม เพราะว่าศาสนานั้นมีอยู่สำหรับคนทั้งโลกรอดได้

คำขอร้องครั้งสุดท้าย

ในที่สุดนี้ ขอให้เป็นเสมือนหนึ่งว่า ท่านผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ได้กล่าวแก่เราทุกคนอย่างนี้ ได้แสดงความหวังในลักษณะเป็นคำขอร้องก็ได้ ว่าอย่างนี้ ว่าให้เพื่อนทุกคน มิตรสหายผู้รักใคร่หวังดีทุกคน จงรีบทำความเป็นมนุษย์ของตนให้เต็มเถิด ก็ไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบกับพุทธศาสนา

คำกล่าวนี้พอสมควรแก่เวลาแล้ว ขอแสดงความหวังว่า ท่านทั้งหลายจะได้นำไปพิจารณา เสมือนหนึ่งคำขอร้องของผู้เป็นที่รักที่ได้ล่วงลับไปแล้ว มีสิทธิ์ทิ้งไว้เฉพาะหน้าเป็นอนุสรณ์ทางวัตถุครั้งสุดท้าย ทุกคนจึงควรทำให้ท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว ได้รับความพอใจ ถ้ามีความรู้สึกได้โดยทางใดทางหนึ่งแล้ว ก็จะได้รับ ความพอใจ จะดีกว่าบำเพ็ญกุศลกันอย่างลมๆ แล้งๆ ตามขนบธรรมเนียมประเพณี แล้วมิได้ประพฤติกิริยาให้สมตามความประสงค์แท้จริงของผู้ล่วงลับไปแล้วเลย

โอกาสนี้ก็สมควรแก่การที่จะบำเพ็ญการฌาปนกิจตามหน้าที่
ต่อไป

ธรรมกถาณี ได้บันทึกเสียงจากวัดสวนโมกขพลาราม
อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

มนุษย์ที่เต็มแห่งความเป็นมนุษย์นั้น

เขาจะตั้งต้นไปตั้งแต่ความ

เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา

เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์

เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน

เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย

เป็นศาสนิกที่ดีของศาสนา

